

یارانه، سوبسید، مطبوعات

در این روزها واژه «یارانه» یکی از پرستفاده‌ترین و پرسامدترین واژه‌های رسانه‌های گروهی است. گاه عامل اصلی گرفتاری‌های اقتصادی و گناهی نابخشودنی است و گاه موهبتی برای گرفتاران اقتصادی. اما یارانه چیست؟

گویا چند سال پیش فرهنگستان زبان و ادب فارسی، واژه «یارانه» را به جای «سوبسید» توصیه کرد. این واژه خیلی زود جای سوبسید را گرفت. اما در آن هنگام توضیحی ارائه نشد که سوبسید - که یک کلمه جاافتاده در زبان فارسی بود - چه مشکلی داشته است که باید تغییر می‌کرده است، و مزیت «یارانه» بر آن چه بوده است.

لغت‌نامه دهخدا یک منبع خوب بررسی واژه‌های فارسی است، و سی‌دی آن که به همت «سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه تهران» منتشر شده است به دلیل امکانات جستجویی که دارد منبعی بهتر است (www.press.ut.ir). این سی‌دی را که تحت **ویندوز اکس‌پی** کار می‌کند و هنوز نگارش **ویندوز ویستای** آن به بازار عرضه نشده است در دیسکران قرار می‌دهیم و برنامه لغت‌نامه را به اجرا درمی‌آوریم. «یارانه» را در کادر جستجوی آن تایپ می‌کنیم و کلید Enter را می‌زنیم. هیچ مدخلی برای یارانه یافت نمی‌شود. در بخش **جستجوهای تخصصی** در کادر «جستجو در معنی» این کلمه را تایپ می‌کنیم و کلید Enter را می‌زنیم. این بار تحت واژه «پیشانه» دو بیت شعر شاهد از مولوی آمده است که **یارانه** یکی از کلمات آن در مصراع زیر است:

«نیست دستی که کشد دست مرا یارانه»

همچنان که انتظار داشتیم یارانه در ادبیات کهن به معنی «دوستانه» به کار رفته است.

«یاری» نیز در این لغت‌نامه در گروه معانی اعانت، کمک، دستگیری، و همچنین گروه معانی دوستی و مهرورزی آمده است.

احتمالاً سازندگان، یارانه را به پیروی از واژه‌هایی چون «شاگردانه» و «کارانه» از واژه «یاری» ساخته‌اند («شاگردانه» پولی است که شاگرد مغازه بابت خدمات خود از مشتری می‌گیرد، بی‌آن که مشتری برای پرداخت آن اجباری داشته باشد. «کارانه» پاداشی است که به دلیل انجام و تکمیل یک کار از طرف کارفرما پرداخت می‌شود؛ پرداخت کارانه نیز معمولاً اختیاری است). از این‌روی، به پیروی از واژه‌هایی چون شاگردانه و کارانه یک معنی دیگر یارانه را می‌توان به صورت «پول یا کالایی که داوطلبانه بابت کمک و دستگیری پرداخت می‌شود» تعریف کرد.

اما معنی کلمه «سوبسید» که «یارانه» به جای آن وضع شده است چیست؟

پایگاه‌های جستجوگر اینترنت باید بتوانند پاسخ ما را بیابند. پایگاه جستجوگر www.live.com متعلق به مایکروسافت سریع‌تر از پایگاه جستجوگر گوگل ما را به نتیجه می‌رساند. در کادر جستجوی این پایگاه کلمه «**subsidy**» را تایپ کنید و کلید Enter را بزنید. صفحه اول نتایج این جستجوگر حاوی چندین لینک به واژه‌نامه‌ها و دانشنامه‌های مشهور، مانند انکارتا^۱، وی‌کی‌پدیا^۲، و وبستر است:

en.wikipedia.org/wiki/Subsidy

www.answers.com/topic/subsidy

dictionary.reference.com/browse/Subsidy

www.yourdictionary.com/subsidy

www.investorwords.com/4807/subsidy.html

www.merriam-webster.com/dictionary/subsidy

بررسی این واژه‌نامه‌ها و دانشنامه‌ها در مجموع نشان می‌دهد که **subsidy** از واژه لاتینی «**subsidiium**» گرفته شده است، و معانی مختلفی دارد که بعضی از آنها منسوخ شده‌اند. در روزگار مدرن سوبسید را به اجمال می‌توان بدین گونه تعریف کرد:

«در اقتصاد، سوبسید شکلی از کمک مالی یا امتیازی است که از سوی دولت برای تحریک رشد اقتصادی، یا رفاه عمومی، یا منافع معنوی به صاحبان یک حرفه یا بنگاه اقتصادی داده می‌شود. سوبسید برای پشتیبانی از حرفه‌ای می‌تواند به کار رود که بدون آن توان ادامه فعالیت نخواهد داشت، یا برای تشویق فعالیت‌هایی می‌تواند به کار رود که وجود ندارد، یا کم‌توان و کم‌رونق است.»

برای اطلاعات مفصل‌تر درباره سوبسید به صفحه وب زیر در دانشنامه وی‌کی‌پدیا مراجعه کنید:

en.wikipedia.org/wiki/Subsidy

به این ترتیب، مهم‌ترین خصوصیت معنایی کلمه «سوبسید» هدفمندبودن آن است؛ دومین خصوصیت معنایی مهم کلمه سوبسید آن است که بیشتر به بنگاه‌های اقتصادی پرداخت می‌شود، نه به نیازمندان؛ نظر به این که همه صاحبان یک حرفه مشمول سوبسید در مسیر هدف اعلام‌شده فعالیت می‌کنند انتظار دارند که در اعطای امتیازات عدالت رعایت شود، و اگر عدالت رعایت نشود اعتراض را حق خود می‌دانند، و این یک خصوصیت معنایی مهم دیگر کلمه سوبسید است.

اما در معنی واژه یارانه هدفی جز کمک وجود ندارد؛ به نیازمندان گرایش دارد؛ چون یاری و گونه‌ای هدیه است مقدار آن هر چه قدر باشد مشمولان گیرنده یارانه ناچارند بی‌چون‌وچرا بپذیرند (دندان اسب پیش‌کشی را که نمی‌شمارند)، و حساسیتی در نحوه توزیع آن به وجود نمی‌آید. اصطلاح «یارانه»

¹ Encarta

² Wikipedia

هدفمند» نیز که گاه به کار برده می‌شود نمی‌تواند جایگزین خوبی برای سوبسید باشد (به ویژه آن که منظور بعضی از کسانی که این اصطلاح را به کار می‌گیرند جهت گیری یارانه به سوی دهک‌های کم‌درآمدتر است، و کمتر به توسعه یک صنعت یا کسب‌وکار یا یک رشته علمی اشاره می‌کنند).

یک عیب دیگر واژه یارانه به جای سوبسید آن است که در مجموعه معانی آن معنی «دوستانه» وجود دارد. در نتیجه، در وضع قوانین باید آن را به گونه‌ای دقیق تعریف کنیم تا در آینده احزابی که به قدرت می‌رسند از تعبیر دوستانه آن به نفع خود بهره نگیرند.

مشکل دیگر واژه یارانه آن است که گاه فراموش می‌شود که معادل اصطلاح سوبسید در علم اقتصاد است. به عنوان مثال، اگر پرداخت نقدی سوبسید حامل‌های انرژی به دهک‌های کم‌درآمدتر جامعه عملی شود، ممکن است مترجمین ناآشنا با این اصطلاح علمی در ترجمه‌های خود به اشتباه عنوان کنند که دولت به میلیون‌ها نفر از مردم فقیر کمک مالی می‌کند. در حالی که اگر از واژه یا ترکیبی از واژه‌های دیگر، مثلاً «عوض سوبسید حامل‌های انرژی» یا «فقطانه» استفاده شود چنین اشتباهاتی رخ نخواهد داد.

سوبسید حامل‌های انرژی که زمانی با هدف کاستن از هزینه‌های تولید و افزایش رشد اقتصادی و همچنین رفاه عمومی وضع شد امروزه بنا بر نظر بسیاری از کارشناسان به مانعی در مسیر رشد اقتصادی تبدیل شده است، و تنظیم بودجه سالانه دولت را بسیار دشوار کرده است. حذف تدریجی سوبسید حامل‌های انرژی که از چندین سال پیش آغاز شد ناموفق بوده است. از همین روی، روش دیگر حذف این سوبسید، یعنی پرداخت نقدی سوبسید به مردم مطرح گردید.

متأسفانه، مشکلات حاصل از سوبسید حامل‌های انرژی سبب شده است که گونه‌ای سوبسیدگزیزی در کشور شکل بگیرد و جنبه‌های مثبت پرداخت سوبسید در پاره‌ای از امور مورد توجه واقع نگردد، و سوبسیدهای مفید نیز با این توجیه که بیشتر به دهک‌های پردرآمدتر جامعه می‌رسد و در نتیجه عادلانه نیستند حذف شود. استفاده از واژه غیردقیق «یارانه» نیز مزید بر علت شده است.

به عنوان مثال، مدت مدیدی بود که دولت برای پست مطبوعات سوبسید پرداخت می‌کرد و پست مطبوعات با بهای ناچیزی انجام می‌گرفت. در بهمن‌ماه سال ۱۳۸۵ شرکت پست با تفسیری جدید از تعریف مطبوعات، مطبوعات حاوی آگهی تجاری را از شمول این سوبسید خارج کرد و بسیاری از نشریات - از جمله ماهنامه ریزپردازنده - مجبور شدند که از نرخ پست نامه‌ها برای مرسولات خود بهره بگیرند. از سوی دیگر، سه یا چهار ماه پس از این افزایش بهای پستی، هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، خرید تعدادی از نشریات - از جمله ماهنامه ریزپردازنده - را قطع کرد و به طور غیررسمی افزایش هزینه‌های پستی را علت این تصمیم عنوان کرد. در آذرماه سال جاری نیز شرکت پست بی‌آن که رسماً تعرفه جدیدی منتشر کند به طور ناگهانی قیمت پست مرسولات مطبوعاتی (با تعریف جدید) را به حدود پنج برابر افزایش داده است (احتمالاً با افزودن اجباری بهای خدمات اکسپرس).

از همین روی، مجبور شده‌ایم که بهای اشتراک سالانه را با احتساب نرخ جدید

پست منظور کنیم. تا به حال، سعی کرده بودیم که قیمت اشتراک سالانه برای افراد حقیقی معادل مجموع بهای ۱۲ شماره مجله (یا با تخفیف بیشتر برای دانشجویان و دانش‌آموزان) باشد. اما با قیمت جدید پست این شیوه دیگر ممکن نیست و هزینه پستی نیز باید در قیمت اشتراک لحاظ گردد.

این افزایش قیمت بر دوش چه کسانی سنگینی خواهد کرد؟ خوانندگان شهرهای بزرگی که ماهنامه ریزپردازنده در آنها نماینده دارد می‌توانند مجله را به قیمت روی جلد از کیوسک‌های مطبوعاتی بخرند. افزایش هزینه صرفاً متوجه مشترکینی می‌شود که در شهرهای فاقد نمایندگی ماهنامه ریزپردازنده (عمدتاً شهرهای کوچک) و روستاها زندگی می‌کنند. در عمل، از این پس روستانشینان و بسیاری از شهروندان شهرهای کوچک - و به بیان امروزی آن، بخش بزرگی از دهک‌های کم‌درآمدتر جامعه ایرانی - مجبور خواهند بود که برای خواندن کتب و مطبوعات - به ویژه نشریات علمی - هزینه بیشتری پردازند. آنها دیگر حتی نمی‌توانند بسیاری از نشریات مورد علاقه‌شان را در کتابخانه‌های عمومی بخوانند.

عدالت در فراهم‌سازی فرصت‌ها و امکانات یکسان پیشرفت برای همگان است. نتیجه ناموفق بعضی از سوبسیدها نباید سبب حذف سوبسیدهای مفید، به ویژه سوبسیدهای مربوط به گسترش دانش در سراسر کشور عزیزمان ایران گردد. □

فرستنده: ماهنامه ریزپردازنده

تهران - صندوق پستی ۶۵۹۱ - ۱۵۸۷۵

نسخه ۱

